

ילמד ענוים דרכו - שנה א

נבואה וארץ ישראל

הרב רן כלילי

כוזרי א, צה - ארגון נוחלי הארץ רק לאנשי הסגולה

כי העניין ה-לוהי נמשך אצלם מאבות אבות אל בני בנים. כך היה אברהם סגולת עבר ותלמידו, ועל כן נקרא עברי, ועבר היה סגולת שם שהיה סגולת נח, שכן נפלו לו בירושה ארצות האקלימים הנוחים שבאמצעיתן נמצאה **ארץ חמדה ארץ כנען - היא ארץ הנבואה**. אך יפת יצא אל הצפון וחם אל הדרום. וסגולת אברהם מבין בניו היה יצחק, **ולכן שלח אברהם את כל בניו האחרים מן הארץ המיוחדת ההיא ארץ כנען ואותה יחד ליצחק**. וסגולת יצחק היה יעקב, **ולכן הרחיק עשו אחיו מן הארץ ההיא**, כי יעקב לבדו נמצא ראוי לה. אולם בני יעקב היו כולם סגולה, כולם יחד ראויים לעניין ה-לוהי, ולכן היה להם המקום ההוא המיוחד בהתגלות העניין ה-לוהי לנחלה.

כוזרי ב, יד - סגולת הארץ עם סגולת העם

בארץ הזאת נוצר **אדם הראשון** ובה מת, על הארץ הזאת נפלה המחלוקת והקנאה בראשונה בין הבל ובין קין כאשר ביקשו לדעת מי משניהם ירצה לבוא במקום אדם, כסגולתו וגרעינו, ובזה יהיה **הוא היורש את הארץ והוא המדבק בענין ה-לוהי** ואחיו לא יהיה כי אם כקליפה... ואז קרה מה שקרה, הבל נהרג, ונשארה המלכות עקרה, כמה שנאמר: "ויצא קין מלפני ה'" זאת אומרת **מן הארץ ההיא**, שכן אמר קין "הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר". (וכן ביונה נאמר: "ויקם יונה לברוח תרשישה **מלפני ה'" - אם כי הוא לא ברח כידוע כי אם מארץ הנבואה** והנה השיבו ה-לוה ממעי הדגה אל הארץ ההיא, ושם השרה עליו נבואתו. וכשם שרמזו לארץ הזאת בכינוי "לפני ה'" כך נאמר עליה "תמיד עיני ה' -להיך בה"). ומשולד שת... ונעשה הוא ראוי להיקרא "בן -להים", שם שנקרא בו אדם **וראוי לנחול את הארץ ההיא, שהיא רק מדרגה אחת למטה מגן עדן**.

בארץ ההיא **בנו האבות מזבחות** ובה קראו בשם ה', אף נענו שם באש מן השמים ובאור ה-לוהי. **ועקדת יצחק** אף היא היתה בארץ הזאת על הר שעמד אז בשממתו הוא הר המוריה. רק לאחר זמן בימי דוד... נודע הסוד ה-לוהי כי זה הוא המקום המיוחד בו תשרה השכינה...

ועל הארץ ההיא נפלה הקנאה בין יצחק ובין ישמעאל... ועל הארץ ההיא נפלה הקנאה בין יעקב ובין עשו... בארץ ההיא היו בלא ספק המקומות שנמצאו ראויים להיקרא **שערי השמים**. הלא תראה כי יעקב לא יחס את המראות אשר לא לזך נפשו ולא לאמונתו החזקה וליראת -להים אשר בלבו, כי אם **למקום** בו נראו, כמו שאמר הכתוב: "ויירא ויאמר, מה נורא המקום הזה". ועל המקום הזה נאמר עוד לפני כן: "ויפגע במקום" זאת אומרת במקום המיוחד.

וכן אתה רואה כי בחיר אנשי הסגולה - אברהם, אחרי עלותו במדרגות שלמות והעשותו ראוי להדבק בעניין ה-לוהי **הועבר מארצו אל המקום ההוא אשר בו לבד יגיע לתכלית השלמות...**¹

¹ אברבנאל בראשית פרק יב: "הנה ראה יתברך, שתרח - עם היות שיצא ללכת ארצה כנען - התעכב והתיישב בחרן ימים רבים, ובסיבתו היה אברהם יושב שמה. ושלחיותו מוכן לשלמות גדול בעבודה ה-להית ומדרגת הנבואה, היו לו שם ג' מונעים גדולים מלהגיע אליו: הא' **הארץ שהיה יושב בה, לפי שכל ארץ קדם** היתה מלאה כישופים ומעוננים והיו כופרים במציאות ה-לוה ית' וכמ"ש: "כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים" ולכן אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, וקסמים בידם, ובלעם משם היה. ולכן **מפאת טבע הארץ היה מונע גדול לשלמות אברהם ולהדבק אל ה-להים בהיותו שמה...** ואולי רמז לו במלת "אראך" - **ששם יראה אליו ה-להים**, כי היא הארץ הראויה

דף מקורות

וכך היה **דבר הנבואה גם בזרעו של אברהם בארץ ישראל**. כל ימי היותם בארץ ישראל רבו נושאי הנבואה ותנאים רבים סייעום בדבר: **הטהרות והעבודות והקרבנות**, ועל הכל - **קירבת השכינה** ...

כוזרי א, קט - על מדרגת השראת השכינה בישראל

ותארכו ימים על **הארץ שבסיועה הגעתם למדרגה הזאת**, היא אדמת הקודש, ויהיו השובע בארץ הזאת ורעבה טובתה ורעתה תלויים בעניין ה-לוהי, לפי מעשיכם.

כוזרי ד, י-יא; ועיין ג"כ ב, כג' - א"י גם בדתות אחרות

אמר הכוזרי: אכן גם הדתות שבאו אחריכם אם הן מודות באמת ואינן מכחישות אותה **מייחסות יתרון למקום ההוא** ואומרות כי הוא מקום **העלות הנביאים ושער השמים ומקום המשפט החרוץ אשר אליו תתקבצנה נפשות המתים ביום הדין**. וכן מודות הדתות האלה כי **הנבואה לא הופיעה כי אם בבני ישראל...** והמחזיקים בדתות אלה אף **עולים לרגל** אל המקום הנכבד ההוא... מייסדי שתי הדתות האלה אמרו כי הם השיגו את האורות ה-לוהיים במקום מוצאם - זאת אומרת בארץ ישראל, וכי משם העלו השמימה, ושם צוה להדריך בדרך האמת את כל אנשי הארץ הנושבת. ואכן בראשונה היתה הארץ ההיא המקום היחיד אשר אליו כיוונו מאמיני הדתות האלה בתפילותם, אך דבר זה לא ארך כי אם זמן מועט, ועד מהרה התחילו מכוונים בתפילותם אל המקום בו נמצא רוב המונס...

ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קע"ה - המקור בחז"ל

"נביא מקרבר" - ולא מחוצה לארץ. "מאחיר" - ולא מאחרים.

רמב"ן דברים יח, טו

"נביא מקרבר מאחיר כמוני" - טעם "מקרבר", לרמוז שאין נבואה אלא בארץ ישראל³, ולכך יאמר בה הכתוב (ישעיה כ"ב, א) "משא גיא חזיון" וכמו שהזכירו רבותינו.⁴ (וכן טעם "מאחיר", כי השם נתן לך מעלה על כל העמים ולא יתן רוחו, רק עליכם.)

כוזרי ב, ח-יב - כיצד יש קדושה מיוחדת באדמה

גם הכבוד - ניצוץ אור -לוהי הוא, הפועל על עם ה-לוהי, בארץ ה-לוהי. אמר הכוזרי: מה שאמרת עם ה-לוהי כבר נתברר לי, אולם מה שאמרת בארץ ה-לוהי קשה לי לקבל זאת. אמר החבר: אין כל קושי לקבל את ההנחה כי ארץ אחת נתייחדה בדבר מה משאר כל הארצות. הלא בעיניך תראה כי מקום אחד טוב משאר כל המקומות לצמח מיוחד... והנה המעלה המיוחדת באה ראשונה **לעם** אשר הוא הסגולה והגרעין

למראות -להים, לא הארץ אשר הוא יושב עליה. וכבר זכר החבר לכוזר **שהנבואה היתה מעלה מיוחדת בארץ הקדושה ושכל מי שנתנבא לא נתנבא אלא בה או בעבורה**... ראה איך העיר החכם ה-לוהי הזה על העקרים שזכרתי בדבר הזה.

² ב, כ"ג אומר המלך: "בהיותה (ארץ ישראל) שער השמים - דבר אשר הסכימו עליו כל האומות: כך מאמינים הנוצרים כי אל הארץ הזאת תקבצנה כל הנשמות וממנה תעלינה השמימה; ואף אנשי האסלם מאמינים כי הארץ הזאת היא מקום ההעלות, רצוני לומר המקום אשר ממנו הועלו הנביאים השמימה. והיא המקום אשר אליו יקבצו כל בני אדם לעמוד בו למשפט החרוץ, וכל בני אדם מכוונים בתפילה אל המקום הזה ולכולם הוא מקום עליה לרגל."

³ רש"י בבא בתרא ט"ו: "אנשי כנה"ג כתבו יחזקאל - שנתנבא בגולה ואינו יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו, **אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבום אלו לאחר שבאו לארץ**. וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר."

⁴ איכה רבה פתיחתא כ"ד: "רבי יוחנן פתח "משא גיא חזיון" - גיא שכל החוזים עומדים ממנה, דאמר ר' יוחנן כל נביא שלא נתפרש שם עירו ירושלמי היה."

כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

(כמו שהזכרתי למעלה), ואחרי זה יש גם **לארץ** חלק במעלה הזאת, וכן **למעשים ולמצוות התלויים בארץ**, שהם מעין עבודת הכרם לכרם.

קוזרי ד"ז - צמח, אדמה ועבודה

בצדק נקרא אפוא ה' בשם **-להי ישראל**, כי ראייה זאת (=נבואה) לא נתנה לכל עם אחר. וכן הוא נקרא **-להי הארץ**, כי **ארץ ישראל - על אוירה, אדמתה ושמיה - נתייחדה בסגולה המסייעת להשגת הנבואה**, בהצטרף לסגולה זו התנאים שהם מעין **עבודת אדמה והכנתה להצלחת מין צמחים**.

קוזרי ב, יב

אולם שלא ככרם העושה ענבים גם במקום אחר - **אין עם הסגולה יכול להדבק בעניין ה-לוהי כי אם בארץ הזאת**.

קוזרי ב, יג-יד - כיצד היתה נבואה בחו"ל

שלא ככרם העושה ענבים גם במקום אחר, **אין עם הסגולה יכול להידבק בעניין ה-לוהי כי אם בארץ הזאת**. אמר הכוזרי: האמנם? והלא מאדם הראשון ועד משה (וממשה ועד סוף הנבואה) נבאו רבים במקומות אחרים! אברהם באור כשדים, וגם יחזקאל ודניאל בבבל נבאו, וירמיהו הלא נבא במצרים! אמר החבר: כל מי שנתנבא לא נתנבא כי אם **בארץ הזאת או בעבורה**. כך זכה אברהם לנבואתו הראשונה כאשר צווה ללכת אל הארץ הזאת, ויחזקאל ודניאל בעבורה נבאו. אכן **שניהם כאן עמד את הבית הראשון ואת כבוד השכינה**, אשר כל ימי היותה שורה בבית ההוא היה כל אדם המוכן לכך מצד הסגולה מגיע לנבואה. אשר לנבואת ירמיהו במצרים **הלא היתה בארץ ובעבורה**, כמוה כנבואת משה ואהרן ומרים כי סיני ופארן שניהם בגבול ארץ ישראל הלא הם על ידי סוף...

מכילתא דרבי ישמעאל בא פרשה א⁵ - תשובה אחרת אפשרית לאבות ומשה ואהרן

ועד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדיברות, משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות. עד שלא נבחרה **ירושלם** היתה כל ארץ ישראל כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלם יצאת ארץ ישראל, שנאמר: "הישמר לך פן

⁵ מבי"ט, בית -להים, שער היסודות, פרק כ: "הנה סדר הפרשה מורה ראשונה כי הנביא שיקים ה' יהיה מקרבם ומאחיהם **אחר שיירשו את הארץ**, כי לא ישרה שכניתו על נביא כי אם בא". והטעם להורות **כי ארץ ישראל מיוחדת לו ית' ואין לשום שר ומזל חלק בה** ומפני כך נקראת נחלת ה', וכמ"ש דוד "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד" וגו', כל מי שדר בארץ כמי שיש לו -לוה, ובחו"ל כמי שאין לו -לוה שאין שום שר ומזל שולט בא". **וזוהו אחר שיכנסו ישראל לארץ**, אז אין שום שר ומזל שולט בה, שנאמר: "כי חלק ה' עמו" וגו', וע"ז הבטיח הקב"ה לאברהם: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" וגו', כי כיון שהם חלקו ג"כ הארץ שתהיה חלקו תהיה חלקם. **ובעוד שהיו ז' אומות בתוכה לא רצה ה-ל ית' לייחדה לו שהיתה מלאה גלולים ועבודות זרות ותועבות אחרות**. וכשחטאו ישראל רצה ה-ל יתברך למוסרה ביד המלאך הממונה עליהם, וכמו שאמר: "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום" וגו', ולבקשת משה אמר לו השי"ת "פני ילכו והניחותי לך". וכשהלכו המרגלים והוציאו דבה אמרו: "כי חזק הוא ממנו - כביכול אפי' בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם", כלומר כי אפילו שהוא ייחד שמו עליה ולא ישום שום שר ומזל בה - לא יוכל לה, **וכשנכנסו לארץ אז נתייחדה א"י לו ית'**, וכמ"ש בירושת הארץ: "איכה אוכל להורישם לא תירא מהם וגו', לא תערוץ מפניהם כי ה' -להיך בקרבך -ל גדול ונורא", כלומר הוא יהיה השר שלך בארץ ישראל ולא ימנה שר תחת ידו דכתיב: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו'", ואמר: "ארץ אשר -להיך דורש אותה תמיד עיני ה' -להיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" - שנראה שאחר שירשו ישראל את הארץ ייחדה ה' יתברך לעצמו... **ועתה שה' -להיך בותן לך הארץ והוא -להיך בה שייחד שמו עליה לא תעשה כן**, ומה שהם שומעים אל מעוננים ואל קוסמים לדעת את העתידות גם אתה יקים לך ה' -להיך נביא מקרבך אליו תשמעו, כי הוא מגיד הדברים מצד ה-ל ית' והם כנים ואמיתיים לא יפול דבר ארצה, **ובהיות הארץ מיוחדת לו ית' יתחייב שיקים לך נביא בה להורות על שהארץ מיוחדת לו ית' ולא לשום שר, והראיה שמשפיע שם שפע נבואי על המוכן ולא במקום אחר**". לכאורה נראה מהמבי"ט שלפני שנכנסו ישראל א"י לא היתה מיוחדת כלל, ונ"ל שהמבי"ט מסתכל כאן בזווית המעשית שמייוחדת א"י בהשגחת ה' עליה, והשגחה זו לא באה לידי ביטוי לפני שנתייחדה לישראל, מפני שאוה"ע היו שם ושלטה שם הטומאה. אבל סגולת ישראל העצמית היא מראשית הבריאה.

דף מקורות

תעלה עולותיך בכל המקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' - להיך". עד שלא נבחר **בית עולמים** היתה ירושלים ראויה לשכינה, משנבחר בית עולמים יצאת ירושלים, שנאמר: "כי בחר ה' בציון וגו' ואומר זאת מנוחתי עדי עד". עד שלא נבחר **אהרן** היו כל ישראל כשרים לכהונה משנבחר אהרן יצאו כל ישראל, שנאמר: "ברית מלח עולם הוא לפני ה'... עד שלא נבחר **דוד** היו כל ישראל כשרים למלכות משנבחר דוד יצאו כל ישראל שנאמר: "הלא לכם לדעת כי ה' - לווהי ישראל נתן הממלכה לדוד".

אם תאמר: דן אני את הנביאים שנדבר עמהם בחוצה לארץ?

אף על פי שנדבר עמהם בחוצה לארץ, לא נדבר עמהם אלא **בזכות אבות**, שנאמר: "כה אמר ה' קול ברמה נשמע... כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה ויש תקוה לאחריתך נאם ה'".

וי"א - אף על פי שנדבר עמהם בחוצה לארץ ובזכות אבות, **לא נדבר עמהם אלא במקום טהור של מים**⁶. שנאמר: "ואני הייתי על אוזבל אוזלי (=על נהר ששמו אולי)" (דניאל ח,ב), ואומר "ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקל" (שם י,ד) ואומר "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן על נהר כבר" (יחזקאל א ג).

ויש אומרים - **נדבר עמו בארץ ונדבר עמו בחוצה לארץ**, שנאמר: "היה היה דבר ה' היה - שנדבר עמו בארץ, היה - שנדבר עמו חוצה לארץ".⁸

היה ר' אלעזר בן צדוק אומר: הרי הוא אומר "קום צא אל הבקעה" (יחזקאל ג,כ"ב) - מגיד שהבקעה כשרה.

תדע שאין השכינה נגלית בחוצה לארץ, שנאמר: "ויקום יונה לברוח תרשישה מלפני ה'", וכי מלפני ה' הוא בורח? והלא כבר נאמר "אנה אלך מרוחך"...? אלא אמר יונה: **אלך לי בחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית**. שהגויים קרובי תשובה הן שלא לחייב את ישראל. משל לעבד כהן שברח מרבו אמר אלך לי לבית הקברות מקום **שאין רבי יכול לבא אחרי**. אמר לו רבו: **יש לי כניית כיוצא בך**. כך אמר יונה אלך לי לחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית... אמר לו הקדוש ברוך הוא: **יש לי שלוחין כיוצא בך, שנאמר: "וה' הטיל רוח גדולה אל הים"**.

⁶ זוהר כרך ב, תרומה דף קכ"ו: "דבר אחר **דא צנורא עלאה נהר דלא פסקין מימיו לעלמין**, וכלא חד, ודא איהו דנטיל כל עדונין דעלמא דאתי, ומאינון עדונין עלאין תשתצי (האי נפש) מאתר דההוא נעם וי' תמן **ודא איהו מלפני**. ואי תימא אי הכי הא כתיב "ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'", "כי ידעו האנשים כי מלפני יי' הוא בורח". ותנינן מ"ט אזל יונה וברח וכי מאן ייכול למברח מקמי קודשא בריך הוא **אלא הוה אזיל וברח לנפקא מארעא קדישא דהא שכינתא לא שריא לבר מארעא דישראל** ובגין דלא תשרי עליו שכינתא הוה ברח מארעא קדישא דהא שכינתא איהי שריא תמן כמה דאת אמר (תהלים קכח) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, גפן פוריה דא שכינתא מה שכינתא הוה סתימא לגו בבית קדש הקדשים אוף הכי אתתא צניעא לא נפקא מתרעא דביתה לבר, ובגיני כך הוה ברח יונה לבר מארעא קדישא והא הכא כתיב מלפני ולא כתיב לפני, אלא ודאי הכי הוא מלפני דהא רוח נבואה לא אתיא מגו שכינתא אלא מלפני, אינון תרין דרגין דנביאים דקא שריין על שכינתא ומהווא אתר דחיל למהוי תמן בארעא קדישא ועל דא מלפני, כי מלפני יי' הוא בורח ולא לפני יי' דהא הוה ידע דנבואה לא הוה אתי אלא מלפני".

⁷ גם במכילתא דרשב"י (י"ב,א) מבואר שעד שנבחרה א"י היה נבואה בכל העולם, ואח"כ רק על המים: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים" - מלמד שהיו כל הארצות כשרות לדיבור עד שלא נתקדשה ארץ ישראל, אבל משנתקדשה ארץ ישראל לא היה דיבור עם הנביאים בכל מקום, אלא על המים... ר' יהודה אומר: "אף כתחילה לא היה דיבור עם הנביאים אלא על המים, שנ': "היה היה". נראה כוונת רבי יהודה שגם לפני שנבחרה א"י היתה הנבואה בחו"ל על המים בלבד.

אבל יש במכילתא דעה החולקת על כל זה וסוברת שאחר החורבן חזר המצב שהנבואה שורה בכל מקום: "ר' נחמיה אומר: כתחילה היה דיבור עם הנביאים בכל מקום. מה ת"ל "היה היה דבר ה' אל יחזקאל" - אלא מלמד שלא היתה רוח הקודש תדירה עליו".

⁸ מועד קטן כה- בהספדים על רב הונא: "פתח עליה רבי אבא: ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה, **אלא שבבל גרמה ליה**. מתיב רב נחמן בר חסדא, ואמרי לה רב חנן בר חסדא: "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים!" טפח ליה אבוב בסנדליה. אמר ליה: לאו אמניא לך לא תיטרוד עלמא? **עלמא? מאי היה - שהיה כבר**".

דף מקורות

אורות, ארץ-ישראל אות ו

פְּעֻלַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַנִּקְלָטת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל פּוֹעֵלַת הִיא תְּדִיר, **גַּם אִם נִזְדַּמְנו הַדְּבָר וְיֵצֵא הָאָדָם חוּצָה לְאַרְץ**, עַל יְדֵי טְעוּת אוֹ עַל יְדֵי אִיזוּ סִבָּה מְכַרְחַת, הֲרִי **גַּם הַנְּבוּאָה כְּשֶׁחֲלָה כָּבֵד בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֵינָה פּוֹסְקַת גַּם בְּחוּץ-לְאַרְץ**: "הֲיֵה דְבַר ד' אֶל יַחְזִקָאֵל בְּאַרְץ כְּשָׂדִים, - הִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה כָּבֵד.

שִׁפְעַת הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִתְחַלָּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, **מִלְקָטָה הִיא אֵת כָּל בְּרוּרֵי הַקֹּדֶשׁ הַנִּמְצָאִים בְּחוּץ לְאַרְץ בְּכָל הַמַּעֲמָקִים**, וּמִקְרַבְתֶּם בְּכַחַהּ הַמוֹשֵׁה אֵלֶיהָ.

כָּל מֵה שֶׁקָּשָׁה יוֹתֵר לִסְבֹּל אֵת אֹיֵר חוּץ לְאַרְץ, כָּל מֵה שֶׁמְרַגְּשִׁים יוֹתֵר אֵת רוּחַ הַטְּמָאָה שֶׁל אֲדָמָה טְמָאָה, זֶהוּ **סִימָן** לְקִלְטָה יוֹתֵר פְּנִימִית שֶׁל קִדְשֵׁת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, לְחֹסֵד עֲלִיוֹן, **אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב מִמֶּנּוּ** מִי שֶׁזָּכָה לְהִסְתַּוֵּפֵף בְּצִלְצִחַ שֶׁל אֶרֶץ חַיִּים, גַּם בְּהִתְרַחֵקוֹ וְנִדּוּדוֹ, גַּם בְּגִלּוּתוֹ וְאַרְץ נְדִידָתוֹ.

ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מ

"ארץ אשר ה' -להיך דורש אותה" - וכי אותה בלבד הוא דורש? והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר: "להמטיר על ארץ לא איש... להשביע שאָה וּמְשָׁאָה"... כביכול **אין דורש אלא אותה, ובשביל דרישה שדורשה, דורש כל הארצות עמה.**

כיוצא בו אתה אומר: "הנה לא יבום ולא ישן שומר ישראל" - וכי ישראל בלבד הוא שומר? והלא הוא שומר את הכל, שנאמר: "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש" ומה תלמוד לומר שומר ישראל? **כביכול שאינו שומר אלא ישראל ובשביל שמירה ששומרם, שומר את הכל עמהם.**

כיוצא בו אתה אומר "והיו עיני ולבי שם כל הימים", והלא כבר נאמר: "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ", ואומר: "בכל מקום עיני ה' צופות רעים וטובים", ומה תלמוד לומר "והיו עיני ולבי שם כל הימים"? **כביכול אין עיני ולבי אלא שם.**

כוזרי ה, חתימת הספר

אחרי הדברים האלה גמר החבר בלבו לצאת את ארץ הכוזר וללכת לירושלים ת"ו. והכוזרי קשתה עליו פרידת החבר, ודיבר עמו על כך באומר: מה יש לבקש בארץ ישראל היום **שהשכינה נעדרת ממנה** ואילו **הקירבה ל-לוה הלא אפשר להשיגה בכל מקום על ידי הלב הטהור ועל ידי התשוקה החזקה אליה**, ולמה זה תכניס עצמך בסכנת המדברות והימים ושנאת העמים השונים?

אמר החבר: **אכן השכינה הנראית עין בעין נעדרת כיום בארץ ישראל...** אבל **השכינה הנסתרת הרוחנית** היא עם כל בן ישראל זך המעשים וטהור הלב, **אשר כל משא נפשו קודש ל-להי ישראל, וארץ ישראל היא המיוחדת ל-לוהי ישראל**, ואין המעשים שלמים כי אם בה, והרבה מצוות שנתנו לישראל בטלות ממי שאינו דר בארץ ישראל, **והלב לא יזך והכוונה לא תהיה כולה קודש ל-לוה כי אם במקום אשר יאמן עליו כי הוא מיוחד ל-לוה...** כי אז תתעורר התשוקה למקום הזה, ורק בו תהיה הכוונה קודש ל-לוה ביחוד אצל אדם השואף אל המקום הזה מרחוק...

גם מי **שמעורר בלב בני אדם** אהבה למקום הקדוש הזה ראוי לשכר בלא ספק **והוא מקרב עת בוא תקוותו**, כמה שנאמר: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו". זאת אומרת: ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה.

אמר הכוזרי: אם כן הדבר, אין זה כי אם חטא למנוע אותך. ואין זה כי אם **מצווה לסייע לך**, יעזורך ה-לוה ויהיה לך מגן ומושיע ויחוננך חסדו. שלום רב עליך.

דף מקורות

הראי"ה שם

הַדְרֹת שְׁמֵרָגִישִׁים בְּחוּץ לְאֶרֶץ הָרִי הִיא מְקֻשֶׁרֶת יוֹתֵר אֶת כָּל חֶשֶׁק הַרוּחַ הַפְּנִימִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּקְדֻשָּׁתָהּ, הַצְפִּיָּה לְרֵאֲוֹתָהּ מִתְגַּבְּרֶת וְצִיּוֹר חֲקִיקֹת תְּבִנִית הַקֶּדֶשׁ שֶׁל אֶרֶץ אֲשֶׁר עֵינֵי ה' בָּהּ תָּמִיד, מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה, מִתְעַמְקֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְעַמֵּק תְּשׁוּקֹת הַקֶּדֶשׁ שֶׁל חֶבֶת צִיּוֹן, שֶׁל זְכִירַת הָאֶרֶץ, שֶׁכָּל חֲמוּדוֹת בָּהּ קְשׁוּרוֹת, כְּשֶׁהִיא מִתְגַּבְּרֶת בְּנִשְׁמָה אֲפֹלוּ יְחִידִית, הָרִי הִיא עוֹשֶׂה פְּעֻלַּת נְבִיעָה מְעִינִית לְכָל הַכֹּלֵל, לְרִבְבוֹת נְשָׁמוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עִמָּהּ, וְקוֹל שׁוֹפֵר שֶׁל קְבוּץ נְדָחִים מִתְעוֹרֵר וְרַחֲמִים רַבִּים מִתְגַּבְּרִים, וְתִקְוֹת חַיִּים לְיִשְׂרָאֵל מִתְנוֹצְצֶת, וְצִמְחַ ה' הוֹלֵךְ וּפּוֹרֵחַ, וְאוֹר יְשׁוּעָה וְגֵאֻלָּה מִתְפַּצֵּל וּמִתְפַּשֵּׁט, כְּשֶׁחֵר פְּרוּשׁ עַל הָהָרִים. (=בעבורה, עתיד)

קוזרי ב, יג-יד - מקרי מול קבוע

כן אתה רואה כי בחיר אנשי הסגלה אברהם אחרי עלותו במדרגות שלמות והיעשותו ראוי להדבק בעניין ה-לוהי הועבר מארצו אל המקום ההוא אשר בו, לבד יגיע לתכלית השלמות.

הלא כה יעשה עובד האדמה במוצאו בתוך אדמה צחיחה שורש של אילן שפריו טוב - מעבירו הוא אל אדמה נעבדת, שלפי טבעה עתיד זה להצליח בה. ושם יגדלו עד היותו לעץ מעצי הגן תחת אשר עד הנה היה שיח בר, ולאילן מצמיח אילנות רבים למינהו תחת אשר עד הנה צמח רק דרך מקרה ובמקום מקרי.

וכך היה דבר הנבואה גם בזרעו של אברהם בארץ ישראל כל ימי היותם בארץ ישראל רבו נושאי הנבואה ותנאים רבים סייעו בדבר: הטהרות והעבודות והקרבת, ועל הכל קירבת השכינה. כי העניין ה-לוהי כאילו עומד ומצפה למי שראוי לו, כגון הנביאים והחסידיים לחול בו ולהיות לו ל-להים...

אברבנאל בראשית פרק יב - דרגות בנבואה

וזכר הכתוב שעם היות שבישרו השם בנבואה הזאת בזרע ובארץ, שהוא לא בנה מזבח דרך הודאה ושבח לשם הנכבד על בשורת הארץ והזרע שאמר לו, אלא מפני שנראה אליו ה-להים וזכה למדרגת מראה הנבואה, כי היא היתה אצלו מתנה יותר חשובה מן הזרע והארץ. כאומר יותר שמח אני בראות מראות ה-להים מבשורת הבנים והארץ. וזהו אומר: "ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו".

ואין ספק שאז נשלם לו לאברהם מ"ש לו השם "אל הארץ אשר אראך" כי אז נראה אליו והראהו מראות ה-להים.

וכבר יוכל המעיין להקשות על זה ממה שמצינו שכבר קודם זה באתהו הנבואה כשאמר לו: "לך לך" וגומר, ולמה זה לא בנה את מזבח ה' הנראה אליו בהיותה הנבואה הראשונה אשר ניבא... והנכון בעיני, שהדיבור הראשון אשר באהו בחרן היה התעוררות ה-להים שהיא מדרגה מרוח הקודש, כמו שכתב הרב המורה⁹, ואינה נבואה גמורה.

או שהגיע אליו קול - להי מגיע לאזניו בחלום הלילה¹⁰ שאמר לו הדברים האלה כדמות הקול ששמע שמואל בתחילת נבואתו. כי מפני היות חרן חוצה לארץ לא היה אפשר שתבוא לאברהם שמה נבואה גמורה, וכ"ש במדרגת מראה. אבל כשבא לארץ הקדושה המוכנת לקבלת הנבואה אז ראה "מראות ה-להים", רצה לומר שהגיע למדרגת הנבואה במראה, שהיא המעלה היותר רוחנית. ולכן בנה שם מזבח לה' כאומר אכן יש ה' במקום הזה והוא אמרו "הנראה אליו".

⁹ מו"נ ב, מ"ה. וע"ש שגם בנבואה קבע חמש דרגות ראשונות של חלום בו הכוח המדמה שולט על השכל ואח"כ ארבע דרגות של "מראה" בו השכל שולט על המראה. ובכל ארבעת הדרגות האחרונות הדוגמאות שמביא הרמב"ם הם מאברהם.

¹⁰ אפשר שגם דרגות אלו שאפשריים בחו"ל, לא בכל חו"ל אלא בארצות הקרובות לא"י. וגם בחו"ל יש דרגות - עיין בכוזרי א, צ"ה: "ועבר היה סגולת שם, שהיה סגולת נח, שכן נפלו לו בירושה ארצות האקלימיים הנוחים שבאמצעיתן נמצאה ארץ חמדה ארץ כנען היא ארץ הנבואה. אך יפת יצא אל הצפון וחם אל הדרום." משמע שכל חלקו של שם נוח יותר לנבואה, וא"י מקודשת מכל החלקה הזו לנבואה.